

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО СХОДУ – ЗАРОДЖЕННЯ, СТАНОВЛЕННЯ

**О.М.Пилип'юк. Зародження літературознавства. Схід–Захід.
Ч. 1. Схід. – Івано-Франківськ: Гостинець, 2002. – 145 с.**

Останнє десятиліття у літературознавчій думці прикметне, зокрема, поглибленим інтересом до типологічних підходів. Адже саме завдяки типологічним підходам дослідники, позбувшись заідеологізованого впливу попередніх структурно-функціональних методів, одержують можливість висвітлити науку про літературу як внутрішньо струнку систему з певними загальними закономірностями та епохами розвитку.

Таких підходів дотримується і автор рецензованого монографічного дослідження Олег Пилип'юк. Дослідник обирає авторитетний мета-дискурс – не просто вивчення орієнталізму (наголосимо – далеко не традиційного орієнталізму з його європоцентристським скеруванням), а метадискурс “діалогу культур”. Адже, як слушно твердив К.Леві-Стросс, культура людства побудована саме на такому діалозі, бо в ній постійно діють тенденції, з одного боку, до гомогенізації, а з іншого – до нових розподілів.

О.Пилип'юк задумав здійснити “іманентну інтерпретацію специфіки літературознавчої думки в різних культурних регіонах Сходу й Заходу” (7). Незабаром вийде друга книжка “Зародження літературознавства. Захід”, а потім третя – “Типологія літературознавства. Середньовічна модель”. Виходячи із розуміння культури людства як структурної єдності, на основі дослідження різних регіональних літератур на різних етапах їх історичного розвитку автор рецензованої монографії намагається простежити проблему виокремлення літературознавства як науки та вияскравити інваріантні (типологічні) закономірності його розвитку, дати аналіз типології літературознавства “у просторовій і часовій системах координат”.

Монографія О. Пилип'юка становить цікавий, фахово виконаний аналітичний огляд розвитку літературознавства в різні часи й у різних літературах. Доречним видається використання терміну “латентне літературознавство”, адже автор схильний вбачати його генезу в найдавніших писемних пам'ятках, і, слід наголосити, аргументація його поглядів логічна й переконлива, підкріплена глибокою ерудицією. Застерігши, що в давню епоху

художня та наукова свідомість ще не виокремилися з інших видів духовної діяльності, дослідник пов'язує зародження “латентного літературознавства” зі з'явою феномену художнього тексту та його екзегезою ще в Стародавньому Єгипті та Шумерії. Добра обізнаність із поетологічними пам'ятками культурних регіонів Стародавнього Світу й Середньовіччя дала змогу О.Пилип'юку простежити еволюцію уявлень про східну літературу від дидактики до естетики, від стилістичної диференціації до жанрової, від нормативності до примату творчої особистості та авторської ініціативи. Науковець завважує “пульсацію аналітичної думки” вже в давньоєгипетських ритуальних текстах, письмових фіксаціях легенд і повір'їв. Слушною і вдало обґрунтованою є думка про те, що саме в осмисленні древніми культурами слова як фрагменту всеосяжної інтегральної міфології іманентно закладене семантичне поле тексту, дискурс якого передбачає і відсторонено аналітичний підхід, – себто, паростки літературознавчої думки.

Здійснюючи дослідження в річці філологічної практики М.Конрада, О.Пилип'юк вже в першому розділі порушує ряд важливих і сповнених глибокого літературознавчого змісту проблем. Приміром, проблему авторства. Прикметно, що появу й розвиток поняття авторства дослідник простежує в окремих фрагментах давніх писемних пам'яток, пов'язує його формування із давньоєгипетськими дидактичними жанрами та творами настановчого характеру.

Дослідивши зародження літературознавчої думки в Стародавній Індії, Стародавньому Китаї, автор дійшов цікавих ґрунтовних висновків. Вдаючись до непрямих свідчень, здогадів і гіпотез, дослідник прагне “реконструювати послідовність історико-літературного процесу, наступність традицій” (66). Аналітичний підхід до поставленої дослідником проблеми уможливив і спробу прочитання (і то досить переконливо) літературознавчих думок та ідей у підтексті й контексті естетичних суджень давніх епох. Слушно – адже справді “міфологія, релігія, етика таїли у текстах, що виражали їх суть, ознаки наукового осмислення не тільки оточуючого світу, але й законів творення світу образного” (35). Сміли-

вим, однак не позбавленим сенсу, бачиться підхід до трактування витоків пізньої романтичної концепції поета-генія (як посередника між Богом і людьми) — зі структури давньоіндійських вед. Варто наголосити на такому цікавому спостереженні дослідника: "санскритські теоретики визнавали ... *уяву* домінантною складовою", що корениться у "враженнях від попередніх "народжень"... які в латентному стані зберігаються в її свідомості." О.Пилип'юк слушно вбачає в цьому "зародки вчення про архетипи" (78). Проаналізовано в монографії і конкретні пам'ятки, що мають уже виразні елементи літературознавчої думки, — зокрема, перший санскритський трактат про драматичне мистецтво "Натьяшастра" (елементи типологічного зіставлення із Аристотелевими судженнями про драму увиразнюють своєрідність давньоіндійської теорії), шедеври класичної давньохитайської культури "Луньюй" і "Лао-цзи" (тут дослідник робить акцент на специфіку постановки проблеми авторства), "Мо-цзи", "Велика передмова" до книги "Шицзин" та ін.

Досліджуючи літературознавчу думку Сходу доби Середньовіччя, автор особисто наголошує на появі літературної теорії, де йдеться про зображальну техніку, про майстерність письменника, викладаються принципи морфології словесної творчості. Переконаливо показано, як формується концепція гармонії емоційного змісту й словесної форми.

Простеживши витoki літературознавчої думки в стародавній Індії, Китаї, середньовічній Японії, в арабському світі, автор монографії підходить до накреслення (беремо до уваги те, що частина II цієї праці незабаром теж буде оприлюднена) основних шляхів і закономірностей історії світової літературознавчої думки. Грунтовна теоретична основа, наукова значимість порушених проблем, аналітичне осмислення всього обширу опрацьованого матеріалу переконують у з'яві справді цікавої, науково поважної літературознавчої праці.

м. Івано-Франківськ

Наталія Мафтин

БЕЗЦІННИЙ ПОДАРУНОК УКРАЇНСЬКИМ НАУКОВЦЯМ

Літературно-науковий вісник: Показчик змісту. Т. 1—109 (1898—1932) / Уклад Богдан Ясінський; Відп. за вип. Роксана Харчук. — К.; Нью-Йорк: Смолоскип, 2000. — 544 с. — (Записки Наук. Т-ва ім.Шевченка. Філолог. секція; Т.213).

Рецензований науково-допоміжний показчик, підготовлений відомим українським книгознавцем Богданом Ясінським, розкриває зміст "Літературно-наукового вісника" за весь період його існування з 1898 по 1932 рік. Як зазначив у передньому слові до видання бібліограф Дмитро Штогрин, "названий показчик є довгоочікуваним ключем до багатогранного змісту одного з найважливіших (якщо не найважливішого) періодичних видань України. ... Самий "Показчик..." може бути взірцем для майбутніх подібних друкованих видань".

Справді, значення цієї фундаментальної праці важко переоцінити. Адже відомо, що "Літературно-науковий вісник" часто є єдиним джерелом інформації не тільки про стан української та зарубіжної літератури, науки, журналістики, історії, релігії, а й про розвиток природничих наук — фізики, медицини, техніки тощо. І хоча в типовій системі друкованих видань "Літературно-науковий вісник" визначається як часопис, враховуючи універсальний характер матеріалів, надрукованих у ньому, його можна назвати збірником наукових праць.

У дослідженні Володимира Дорошенка, яке подається в кінці показчика Б.Ясінського, міститься аналіз змісту "Літературно-наукового вісника", огляд творчості його авторів у зв'язку з процесами в суспільно-політичному житті України за період з 1898 по 1932 р.

Залишаючи вивчення наукового та джерелознавчого значення цього видання дослідникам, лише

завважимо, що значна частина художніх творів, статей, досліджень вперше була надрукована саме в цьому журналі. Тут ми знайдемо й матеріали про багатьох відомих і призабутих постатей, велику кількість рецензій на вихід у світ нових видань українських і зарубіжних авторів, мемуари та есеї відомих українських діячів.

Високо оцінюючи фаховий і науковий рівень рецензованого показчика, підкреслимо головне — він ліквідував інформаційну прогалину з 1898 по 1932 рік. Адже відомо, що в цей хронологічний період в Україні ще не було державного органу реєстрації творів друку. З виходом у світ цього видання дослідники нарешті можуть залучити до наукового обігу безцінні матеріали "Літературно-наукового вісника".

Бібліографічні показчики, які розкривають зміст часописів, видань, що продовжуються, наукових записок тощо завжди потребують тривалої, копіткої роботи й високого професіоналізму. В даному випадку перед укладачем стояло ще й важке завдання зібрати всі випуски "Вісника...", розкидани по всьому світу, для опрацювання їх *de visu*.

Зважаючи на відсутність будь-яких методичних порад щодо укладання подібного типу бібліографічних посібників, перед Богданом Ясінським постало нелегке завдання стосовно побудови структури посібника, визначення системи допоміжних показчиків, особливостей бібліографічного опису тощо.

Як правило, матеріал у таких виданнях групується в систематичному порядку. Прийняття ж укладачем